

N:o 30.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 29 april 1891.

— — — — Andra Kammaren den 29 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, dels om beviljadt låneunderstöd för anläggning af jernväg mellan Hernösand och Sollefteå och dels om anvisande af statsbidrag för enskilda jernvägsanläggningars understödjande medelst lån.

(Statsutskottets utlåtande N:o 40.)

Till Konungen.

1:o.

I en den 31 sistlidne januari till Riksdagen aflåten proposition (n:o 29) har *Eders Kongl. Maj:t* föreslagit Riksdagen

att bevilja och ställa till *Eders Kongl. Maj:ts* förfogande ett belopp af två millioner trehundra femtio tusen kronor, att anvisas såsom lån åt *Hernösand—Sollefteå jernvägsaktiebolag* och utgå med ena hälften under år 1892 och med andra hälften under år 1893, under de vilkor och bestämmelser, som för understödjande af enskilda jernvägsanläggningar blifvit af 1886 års Riksdag fastställda eller vid innevarande riksdag kunna varda stadgade, dock att, derest det styrkes att staden *Hernösand* åtagit sig att ansvara för gäldande af ränta och amortering å ett lån till belopp af sexhundra tusen kronor, som bolaget utöfver det ifrågasatta statslånet ämnar för jernvägsanläggningen upptaga, i stället för stadgandet i 3:e punkten af berörda vid 1886 års riksdag meddelade vilkor och bestämmelser må för nu ifrågavarande jernvägsanläggning föreskrifvas att bolaget, för att erhålla statsunderstödet, skall vara skyldigt att hos *Eders Kongl. Maj:t* styrka att det förfogar öfver ett kapital, som jemte statslånet är fullt tillräckligt för

jernvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och hvaraf minst en million sjuhundrafemtio tusen kronor böra utgöras af tecknad eller inbetaladt aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott till jernvägsanläggningens utförande.

Då Hernösand—Sollefteå jernvägsaktiebolag icke synes kunna uppbringa sitt aktiekapital till ett belopp, motsvarande hälften af kostnaden för jernvägens anläggning, har Riksdagen med afseende å denna banas vigt icke haft något att erinra deremot, att i förevarande särskilda fall lånet må utgå, ehuru icke, såsom för dylika låneunderstöd vanligen fordras, hela den hälft af kostnadssumman, som ej betäckes af statslånet, kommer att bestå af aktiekapital eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott; och då Hernösands stad numera uppfyllt det i Eders Kongl. Maj:ts proposition uppställda, på staden beroende vilkor och sålunda nödigt anläggningskapital blifver anskaffadt på ett sätt, som, då det beslutade obligationslånet skall i jernvägen in-tecknas med rätt näst efter statslånet, icke gör statens säkerhet mindre än om de vid dylika lån eljest bestämda vilkor blifvit fullgjorda, har Riksdagen, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts proposition, beviljat och ställt till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af två millioner trehundrafemtio tusen kronor, att anvisas såsom lån åt Hernösand—Sollefteå jernvägsaktiebolag och utgå med ena hälften under år 1892 och med andra hälften under år 1893, under förutsättning att bolaget hos Eders Kongl. Maj:t styrker, att det förfogar öfver ett kapital, som jemte statslånet är fullt tillräckligt för jernvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla, och hvaraf minst en million sjuhundrafemtio tusen kronor böra utgöras af tecknad eller inbetaladt aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott till jernvägsanläggningens utförande, samt under de vilkor och bestämmelser i öfrigt, hvilka för understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar blifvit af innevarande Riksdag stadgade och i punkten 2:o här nedan finnas angifna.

2:o.

Angående *understödjande af enskilda jernvägsanläggningar* medelst lån hafva åtskilliga förslag blifvit af enskilda motionärer inom Riksdagen väckta; och får Riksdagen till en början erinra att för tiden efter innevarande års utgång några dylika statsbidrag icke äro af Riksdagen anvisade.

Att staten bör medelst lån befrämja anläggandet af enskilda jernvägar är redan genom 1871, 1876, 1881 och 1886 års Riksdagars beslut så erkändt, att någon utredning i detta hänseende icke lärer nu erfordras. Likaså torde

sättet för låneunderstödens utdelande, eller, såsom redan för fyra femårsperioder skett, ställandet af därför nödiga medel till Eders Kongl. Maj:ts disposition vara pröfvadt och erkänt såsom det i alla afseenden lämpligaste, icke minst därför att Eders Kongl. Maj:t torde bäst vara i tillfälle att egna en noggrann och omsorgsfull pröfning åt hithörande frågor, i främsta rummet vigten af olika föreslagna jernvägsanläggningar samt deras förmåga att kunna fullgöra sina skyldigheter gent emot staten såsom långifvare, men äfven i icke mindre grad nya jernvägsliniers inverkan å redan förefintliga banors förmåga att uppfylla sina förbindelser.

Vid sådant förhållande har Riksdagen derutöfver nu endast att meddela bestämmelser i fråga om belopp och vilkor.

För bedömande af hvilket belopp kan vara lämpligt har Riksdagen tagit del af från kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhållna uppgifter dels å jernvägar, som erhållit koncession, men hvarå arbetet ej påbörjats, dels å föreslagna jernvägar, som ännu ej erhållit koncession.

Den beräknade kostnaden å de förra slutar å 11,816,500 kronor, för de senare åter å 14,308,000 kronor.

Flere af de ifrågasatta jernvägarne komma antagligen ej till utförande och för några torde understöd medelst statslån icke lämpligen böra beviljas; och då härtill kommer, att till följd af det här ofvan under punkten 1:o anmälda beslut något lån för jernvägen Hernösand—Sollefteå ej behöfver ur lånefonden utgå, har Riksdagen funnit beloppet nu, likasom åren 1881 och 1886, kunna begränsas till 5,000,000 kronor, att under loppet af fem år utgå med 1,000,000 kronor om året. Riksdagen har alltså för femårsperioden 1892—1896 anvisat in alles 7,350,000 kronor till låneunderstöd för enskilda jernvägar, hvilket belopp ungefärligen motsvarar de summor af tillhoppa 7,345,500 kronor och 7,068,000 kronor, hvilka för femårsperioderna 1882—1886 och 1887—1891 blifvit för samma ändamål anvisade.

I fråga om vilkoren har Riksdagen icke funnit anledning att bestämma räntan å lånen till enskilda jernvägar lägre än till 4½ procent, eller den räntefot 1886 års Riksdag föreskref för dylika lån.

Visserligen har staten under sistlidna år varit i tillfälle att upplåna penningar mot en effektiv ränta af ungefär 3,6 procent. Men då medelräntan å statsskulden i dess helhet fortfarande öfverstiger 4 procent; då vid uträkningen af de olika statslånen effektiva ränta icke tagits i betraktande, att räntan erlägges två gånger om året, hvilken faktors medtagande i räkningen skulle höja den effektiva räntan å statslånen och således jemväl medelräntan å statsskulden, hvilket i förevarande fall skulle ega så mycket större betydelse som jernvägsbolagen erlägga räntan å sina lån från staten endast en gång om året vid dettas slut; då den bolagen beviljade förmånen

af ett långt anstånd med de tre första årens ränta medför, att den ränta, bolagen betala, i sjelfva verket är icke obetydligt mindre än den nominella i bolagens skuldförbindelser till staten föreskrifna; och då $4\frac{1}{2}$ procent ränta är bestämd för de jernvägsbolag, hvilka erhållit till en del ännu ej lyftade lån ur 1886 års fond, har Riksdagen, som hyser den uppfattning, att staten ej vid försträckningar af sådan natur som de ifrågavarande, derigenom att den med sin större kredit träder emellan och åt de enskilda jernvägsbolagen anskaffar anläggningskapital, bör åsamka sig någon förlust, hvilket otvifvelaktigt blefve händelsen, derest räntan bestämdes till 4 procent, ansett räntefoten för närvarande böra vid fyra och en half procent bibehållas.

Enligt 1:a punkten af gällande vilkor är ett lånesökande jernvägsbolag »skyldigt att godtgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga besigtningar, extra biträdens användande med mera dylikt, hvilka kunna af kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning föranledas.» Då Riksdagen af erfarenheten från den förflutna tiden anser sig hafva anledning antaga, att fall kunna förekomma, då kostnadssumman uppskrufvas i afsigt att erhålla så stort statslån som möjligt, har Riksdagen funnit angeläget, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sättes i tillfälle att i dylika fall äfvensom då kostnadsförslaget eljest synes otillförlitligt anställa *kontrollundersökning* ute å marken. Riksdagen har därför uti ifrågavarande punkt inryckt uttrycklig föreskrift derom, att sökandebolaget jemväl är pligtigt att bekosta möjligen erforderliga kontrollundersökningar.

Bland nuvarande lånevilkor finnes äfven bestämmelse derom, att Eders Kongl. Maj:t skall insätta en ledamot i direktionen för hvarje jernvägsbolag, som innehar lån af staten. Då det blifvit anmärkt, att den sålunda af Eders Kongl. Maj:t utsedda direktionsledamoten, till följd af saknaden utaf bestämda föreskrifter angående beskaffenheten och omfånget af det honom tilldelade uppdrag, i styrelsen och till bolaget intager en oviss ställning, har Riksdagen, som är af den öfvertygelse, att det för nämnde styrelseledamot skulle vara en afsevärd fördel att i utöfningen af sitt uppdrag ega stöd i en af Eders Kongl. Maj:t för honom utfärdad instruktion, i 6:te punkten af förevarande vilkor inryckt ett stadgande derom, att den af Eders Kongl. Maj:t i styrelsen insatte ledamoten skall vara *med särskild instruktion försedd*. Och tager Riksdagen för gifvet, att Eders Kongl. Maj:t kommer att utfärda dylik instruktion äfven för ledamöterna å kronans vägnar i styrelserna för de jernvägsbolag, som redan undfått lån af staten.

På grund af hvad här ofvan anförts har Riksdagen till låneunderstöd för enskilda jernvägar beviljat och ställt till Eders Kongl. Maj:ts disposition ett extra anslag af 5,000,000 kronor, att utgå under fem år från och med år 1892 med 1,000,000 kronor årligen, dock så, att belopp, som ej blifvit

till utgående under ett af dessa år anvisadt, må för ett efterföljande år af samma femårsperiod disponeras, egande Eders Kongl. Maj:t att å detta anslag, till understödjande af nya, ännu ej påbörjade enskilda jernvägsanläggningar, anvisa af Eders Kongl. Maj:t beviljade understödsbelopp, att utgå i enlighet med följande vilkor och bestämmelser:

1:o) att kostnadsförslag och arbetsplan fastställas af Eders Kongl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, hvilka jernväg skall beröra, varande det sökande bolaget skyldigt att godtgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga kontrollundersökningar, besigtningar, extra biträdens användande med mera dylikt, hvilka kunna af kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning föranledas;

2:o) att låneunderstödet må utgöra högst hälften af anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån af arbetets fortgång på sätt och å tider, som Eders Kongl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande deraf att bolagsmännens inbetalningar å af dem tecknade belopp skola ske i förhållande till de andelar af lånesumman, som lyftas, och före lyftningen af dessa låneandelar; skolande härjemte en tiondedel af den beviljade låneförsträckningen inestå, till dess besigtning af jernvägsanläggningen blifvit i öfverensstämmelse med § 2 mom. 2 af kongl. kungörelsen den 11 december 1874, angående ordningen för afsyning och besigtning af enskilda jernvägar och deras upplåtande för allmän trafik, förrättad, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik;

3:o) att det lånesökande bolaget, för att kunna erhålla statsunderstöd, skall vara skyldigt hos Eders Kongl. Maj:t styrka, att det förfogar öfver ett kapital, som jemte statslånet är fullt tillräckligt till jernvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och hvaraf minst så stor del, som motsvarar hälften af den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras af tecknad eller inbetaldt aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott till jernvägsanläggningens utförande;

4:o) att i afseende å ifrågavarande försträckningar skall iakttagas:

a) att annuiteten beräknas till fem procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra och en half för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör afbetalning derå;

b) att anstånd med räntans erläggande må medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Eders Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg genast skall vara färdig och för trafik öppnad; skolande beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd sålunda medgifves, till staten inbetalas, sedan genom de stadgade annuitetsliqviderna all öfrig ränta, med hvilken anstånd icke biviljats, blifvit gulden och kapitalet godtgjort, så att efter nämnda tids förlopp med annuitetens erläggande fortfares så

länge, till dess äfven beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd medgifvits, blifvit till staten inbetaldt; och

c) att kapitalafbetalning skall vidtaga tre år efter den dag, då, enligt Eders Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad;

5:o) att jernvägsanläggningen med alla dertill hörande byggnader och materiel, äfvensom all bolagets öfriga egendom, skall utgöra säkerhet för den af staten lemnade försträckning, och staten till säkerhet för sin fordrans utbekommande erhålla in-teckning med förmånsrätt framför hvarje annan fordran i den jernväg, för hvars anläggning den ifrågavarande försträckningen beviljats; börande ej mindre såsom vilkor för statslånets erhållande och tillgodonjutande i bolagsordningen intagas stadgande om bolagets skyldighet att till säkerhet för statens fordran in-teckna bolagets jernväg med förmånsrätt för samma fordran framför hvarje annan fordran hos bolaget, än ock en tredjedel af det beviljade statslånet in-estå, till dess in-teckning med ofvan stadgad förmånsrätt i bolagets jernväg meddelats för förut lyftade andelar af lånet; hvarjemte ofvan berörda sista tredjedel ej må utbekommas, förr än in-teckning för dess belopp med förmånsrätt framför hvarje annan fordran än statens blifvit i bolagets jernväg behörigen meddelad;

6:o) att Eders Kongl. Maj:t skall insätta en med särskild instruktion försedd ledamot i direktionen för hvarje jernvägsbolag, som innehar lån af staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen af bolagets förvaltning och räkenskaper, samt att arfvode till sålunda utsedd direktör och revisor skall bekostas af bolaget;

7:o) att hvarje jernvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall vara skyldigt underkasta sig så väl de bestämmelser i fråga om samtrafik, hvilka Eders Kongl. Maj:t kan finna godt för bolaget bestämma, som ock i öfrigt alla de vilkor och kontroller, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga; samt

8:o) att hvarje sådant bolag, som nyss är nämndt, må, då Eders Kongl. Maj:t så pröfvar lämpligt, dels utan kostnad eller årlig ersättning undfå upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, kronan tillhöriga mark, som står under dess omedelbara disposition, hvaremot, när fråga är om boställsjord eller annan åt enskild person med åborätt eller annorledes upplåten kronojord, ersättning därför af bolaget bör lemnas i enlighet med gällande expropriationslag, dels ock kostnadsfritt begagna sådana å kronans egor belägna kalk- och stenbrott jemte grustäppter, som kunna vara disponibla.

Stockholm den 29 april 1891.

Med undersåtlig vörndnad.